

16 november 2023, embargo 12u

Stem de samenleving beter af op wat kinderen nodig hebben: luister naar hun signalen

Kinderrechtencommissaris stelt nieuw jaarverslag voor: 'Kinderen tonen de weg'

Steeds meer kinderen en jongeren hebben ondersteuning nodig op school, in jeugdhulp, geestelijke gezondheidszorg of kinderpsychiatrie. Zelfs het aantal kleuters in het buitengewoon onderwijs steeg de voorbije tien jaar met 35%, terwijl de totale kleuterpopulatie over diezelfde periode met 3,5% daalde.

Heel wat kinderen en jongeren kunnen terecht in de jeugdhulp en kunnen elke dag naar school. Maar er is een groep van kinderen en jongeren in een kwetsbare positie voor wie dat veel minder evident is.

Uit de meldingen en klachten bij het Kinderrechtencommissariaat blijkt dat nog veel te vaak structurele problemen aan de grondslag liggen van moeilijkheden voor kinderen en jongeren. Een groep kinderen blijft verstoken van de steun en hulp die ze nodig hebben, ondanks hun contact met voorzieningen en organisaties die de overheid voor hen inricht of erkent. Die kinderen gaan **van noodoplossing naar noodoplossing**. Daardoor verblijven ze bij gebrek aan beter **veel te lang op ongeschikte plaatsen**. Zoals in de kinderpsychiatrie, volwassenpsychiatrie of grootschalige, collectieve asielcentra. Of ze zitten op schooldagen thuis of in een voorziening omdat het op school niet lukt.

Onvoorspelbaarheid weegt op kinderen

Elke dag door iemand anders in bed gestopt worden. Niet weten waar je volgend weekend zal slapen. En of je nog naar school mag gaan. Onvoorspelbaarheid weegt op kinderen. Het gebrek aan individuele aandacht, continuïteit en perspectief, met veel vragen en onzekerheid over de eigen toekomst, heeft ernstige gevolgen voor het welzijn van kinderen en jongeren.

Caroline Vrijens, Vlaams kinderrechtencommissaris

Tegelijk is er een groep kinderen die geconfronteerd worden met **conflicten**: pestgedrag en geweld op school online of thuis. Of zitten ze middenin conflicten tussen hun ouders, omdat ze in een vechtscheiding zitten.

Als basisrechten niet gewaarborgd zijn, zoals het recht op hulp, op bescherming tegen geweld, op onderwijs, is het begrijpelijk dat een deel van de kinderen en jongeren moeilijk meekunnen in de samenleving. Toch geven ze vaak genoeg het signaal dat hun situatie moeilijk is. Soms stellen ze zelfs moeilijk hanteerbaar gedrag als er geen oplossing komt of lijdt hun welzijn eronder. Er is een inclusieve samenleving nodig die de behoeften van alle kinderen en jongeren écht vooropstelt.

Samenleving aanpassen, niet andersom

Als de samenleving niet voldoet aan de behoeften van kinderen en jongeren, moeten we de samenleving aanpassen. Niet andersom.

Vaak weten kinderen en jongeren goed wat ze nodig hebben, tonen ze de weg. Maar schiet onze samenleving toch nog tekort om hun behoeften te zien en eraan tegemoet te komen. En om echt naar hen te luisteren en hun signalen te capteren.

Caroline Vrijens, Vlaams kinderrechtencommissaris

Vorig jaar kreeg het Kinderrechtencommissariaat 1.289 meldingen en klachten. Het Kinderrechtencommissariaat is een echokamer van de problemen waar kinderen en jongeren op

botsen. De signalen komen van professionals en familieleden. De meeste meldingen gaan over onderwijs (42%), jeugdhulp (19%) en scheidingen (13%). Meldingen over problemen van kinderen op de vlucht komen op de vierde plaats (6,6%).

Door noodoplossingen blijven kinderen te lang op de verkeerde plaats

Door de dichtslubbende jeugdhulp moeten ouders, leerkrachten, jeugdwerkers, jeugdrechters, parketmagistraten en hulpverleners te vaak onder druk op zoek naar andere oplossingen om minderjarigen toch even uit een moeilijke situatie te halen: noodoplossingen.

Het risico is dat hulpverleners, jeugdrechters en organisaties die hard hun best doen om de jongeren centraal te stellen, op den duur ten onrechte verantwoordelijk gesteld worden voor structurele problemen door de noodbeslissingen die ze nemen.

Door tekorten in de jeugdhulp zitten kinderen op de verkeerde plaats

Veel signalen en meldingen tonen dat kinderen en jongeren soms terecht komen op een plek die niet aangepast is aan hun noden. Kinderen met een complexe problematiek die in een voorziening terecht komen die niet de juiste omkadering en infrastructuur heeft om de nodige individuele zorg te bieden. Begeleiders doen dan vaak heel hard hun best maar worstelen ermee. Of jongeren die in een gesloten gemeenschapsinstelling terecht komen terwijl ze in een open voorziening zouden moeten kunnen wonen. Of terwijl ze een plek in de kinderpsychiatrie nodig hebben waar ze een intensieve behandeling kunnen krijgen. In al die situaties weegt dat op zowel jongeren als begeleiders.

Verschillende kinderpsychiaters signaleren dat ze steeds meer te maken krijgen met kinderen en jongeren in een gedwongen statuut. In 2018 ging het om 78 gedwongen opnames. Dat steeg naar 148 in 2021 en 189 in 2022. Voor het eerste semester van 2023 zijn er al 125 gedwongen opnames (bron: Zorgnet Icuuro).

Omdat er te weinig plaatsen zijn op de kinderafdeling verblijven die kinderen en jongeren soms op crisisafdelingen voor volwassenen met hun eigen psychiatrische, soms erg complexe problemen.

Gedwongen opgenomen in psychiatrie want geen plaats in jeugdhulp

Vier jongeren verblijven gedwongen in de crisisafdeling van de kinderpsychiatrie, wachtend op een plek in de jeugdhulp. Opvallend is dat de kinderpsychiater geen van die jongeren beschouwt als acuut psychiatrisch patiënt. Raisa, een 16-jarig meisje dat door de jeugdrechtbank opgevolgd wordt, verblijft bijvoorbeeld in die crisisafdeling omdat er geen plaats is in een voorziening. De kinderpsychiater wil Raisa zo snel mogelijk naar huis om verdere trauma's te voorkomen. Dat ze noodgedwongen tussen andere jongeren zit met ernstige psychiatrische aandoeningen, sommigen zelfs agressief, is ronduit alarmerend.

Garandeer dat elk kind en elke jongere de hulp krijgt die ze nodig hebben

- Breid het jeugdhulpaanbod uit. Intensieve vormen van jeugdhulp zoals residentiële verblijfsmodules en behandelingsvormen zullen altijd nodig blijven. Versterk dat aanbod en versterk parallel het hulpaanbod om vroeg en nabij in te spelen op ondersteuningsvragen van gezinnen, kinderen en jongeren.
- Laat geen enkele minderjarige alleen maar door plaatsgebrek in de jeugdhulp gedwongen opnemen in de kinderpsychiatrie. Laat jongeren met psychische problemen nooit gedwongen opnemen in de psychiatrie voor volwassenen.

- Zorg voor structurele en niet-vrijblijvende samenwerking tussen VAPH, jeugdhulp en kinder- en jeugdpsychiatrie waarin het kind centraal staat. Breuklijnen in de hulpverleningstrajecten moeten voor elk kind en jongere vermeden worden.

Allerjongste niet-begeleide minderjarigen in collectieve opvangcentra door te weinig pleeggezinnen en te weinig plaats in de jeugdhulp

Niet-begeleide minderjarigen die naar België komen voor ze 15 jaar zijn, moeten normaal doorstromen naar kleinschalige leefgroepen in de jeugdhulp of pleeggezinnen omdat ze extra kwetsbaar zijn. Toch verbleven eind oktober 2023 nog 146 van die minderjarigen in collectieve opvangcentra van Fedasil of partners door te weinig plaatsen in de jeugdhulp en het tekort aan pleeggezinnen voor de jongste groep.

Collectieve opvang is niet geschikt voor die jongeren, en al zeker niet voor de jongste niet-begeleide minderjarigen. Ook al doen de medewerkers hun uiterste best, die plekken kunnen geen individuele zorg en begeleiding geven zoals jeugdhulpvoorzieningen. Er zijn ook veiligheidsrisico's, omdat veel jongeren samenzitten, soms ook met volwassen alleenstaande asielzoekers.

“Sinds ik niet meer in het Fedasilcentrum verblijf maar wel in de jeugdhulp, heb ik minder stress. Ik woon niet meer samen met vierhonderd anderen en ik lig niet meer met andere jongens op de kamer. Er wordt gekeken of iedereen goed op school geraakt. Ik word er ook beter geholpen en kan met vragen terecht bij de begeleiding.”

Jongere in een jeugdhulpvoorziening

Regel opvang op maat voor jonge niet-begeleide minderjarigen

- Laat de jonge niet-begeleide minderjarigen zo snel mogelijk doorstromen naar de jeugdhulp. Creëer daarom meer plaatsen voor die groep in de jeugdhulp.
- Doe maximale inspanningen zodat de allerjongste niet-begeleide minderjarigen terechtkunnen in pleegzorg.
- Zorg voor outreachende mobiele en ambulante begeleiding en ondersteun collectieve opvangcentra waar jonge niet-begeleide minderjarigen verblijven die nog niet kunnen doorstromen naar jeugdhulpvoorzieningen.

Thuiszitten of in de leefgroep in plaats van op de schoolbanken door plaatstekort of extra zorgbehoefte

Sommige leerlingen zitten maandenlang thuis of in de leefgroep omdat er geen plaats is in het buitengewoon onderwijs of in de onthaalklassen voor anderstalige nieuwkomers in het secundair onderwijs.

Andere leerlingen krijgen moeilijk een inschrijving op een school omdat scholen in het gewoon, maar ook in het buitengewoon onderwijs soms op de rem gaan staan als ouders een kind willen inschrijven dat veel extra zorg nodig heeft. Of scholen stellen op een bepaald moment toch het schooltraject in vraag.

Verschillende keren wandelen gestuurd zonder formele weigering

Nabil is 10 jaar en gaat al twee jaar niet meer voltijds naar school. Na twee schoolveranderingen verhuist het gezin. Ze moeten wéér een nieuwe school zoeken. Dat loopt moeizaam, ondanks de hulp van het CLB. We stellen voor om ook naar gewoon onderwijs te kijken.

Eind juni 2023 vragen we bij de ouders na hoe het verder gelopen is. In alle scholen voor gewoon onderwijs kregen ze te horen dat de school niet de juiste omkadering kan bieden, dat de zorgzwaarte te groot is, dat het wellicht toch niet zal eindigen in een inschrijving en dat de kans bestaat dat hun zoon gepest zal worden.

Nergens werd Nabil ingeschreven 'onder ontbindende voorwaarde' of kregen de ouders een officieel attest van weigering van inschrijving. Hoewel de ouders via het CLB op de hoogte waren dat een school een inschrijving niet zomaar kan weigeren als er plaats is, hebben ze niet doorgezet. Ze wilden Nabil een nieuwe negatieve ervaring besparen en gaven de zoektocht naar inclusief onderwijs op. Ook voor het schooljaar 2023-2024 was er eind juni nog geen enkel perspectief voor Nabil. Hij staat op drie wachtlijsten voor buitengewoon basisonderwijs, op plaats 73, 86 en 12. Ondertussen zal Nabil al ruim twee jaar niet meer voltijds naar school gegaan zijn.

We krijgen signalen over scholen die een kind of jongere met een complexe problematiek alleen willen inschrijven als er op wekdagen tegelijk dagopvang is in een voorziening. Scholen voor buitengewoon onderwijs zijn namelijk bang dat ze anders overdag volledig moeten instaan voor het kind, en daar hebben ze onvoldoende personeel voor. Ze willen de draagkracht van hun medewerkers bewaken. Dat zorgt ook voor moeilijkheden bij de voorzieningen zelf. Ook zij hebben vaak niet genoeg mensen, middelen en mogelijkheden om die kinderen en jongeren op schooldagen ook overdag te begeleiden. Ze gaan daar creatief mee om, zodat het recht op onderwijs voor die kinderen en jongeren gewaarborgd blijft. Maar het legt wel een enorme druk op de hulpverleners.

Jongen loopt school én hulp mis

Tibo, 11 jaar, kampt met gedrags- en emotionele problemen. Tibo kan heel bedreigend overkomen en zowel verbaal als fysiek agressief zijn. Medeleerlingen en leraars voelen zich daardoor vaak onveilig. Hij ging al naar verschillende scholen voor buitengewoon onderwijs.

De nieuwe zoektocht naar een nieuwe school loopt moeilijk. De school die ze vinden, wil eerst niet inschrijven uit bezorgdheid over zijn agressie. Uiteindelijk wordt afgesproken om te starten met proefdagen. Dat loopt stroef. Tibo komt te laat, is betrokken bij conflicten en maakt een weinig gemotiveerde indruk. De nieuwe school wil Tibo alleen inschrijven als er ook andere hulp is. Door de wachtlijsten is die hulp niet op de korte termijn voorhanden. Zo staat hij op de wachtlijst van een psychiatrisch centrum voor minderjarigen, maar voor hij daar kan starten, moet hij een dagbesteding hebben. Als de school hem niet wil inschrijven, heeft hij die niet. Dan loopt Tibo onderwijs én hulp mis.

Voogden van niet-begeleide minderjarigen, Fedasil en Vluchtelingenwerk Vlaanderen signaleren dat jongeren door een tekort aan plaatsen in de **onthaalklassen voor anderstalige nieuwkomers** in het secundair onderwijs (OKAN) maandenlang niet naar school kunnen gaan.

Garandeer het recht op onderwijs voor alle kinderen

- Het buitengewoon onderwijs kampt met plaatstekort. Onderzoek hoe het komt dat zoveel leerlingen naar buitengewoon onderwijs gaan: Wat zijn hun noden? Hoe verloopt de diagnostiek? Welke leerlingen stromen als kleuter in het buitengewoon onderwijs in? Hoe verloopt hun verdere schoolparcours?
- Zet nog sterker in op inclusief onderwijs. En installeer in de leerlingendatabank een 'knipperlicht' dat aangeeft welke scholen versterking nodig lijken te hebben in verband met inclusie.
- Zorg voor meer plaatsen in OKAN.

- Zorg voor meer samenwerking en afstemming tussen onderwijs, VAPH en Opgroeien zodat een schooltraject van een jongere geen geïsoleerd gebeuren is.
- Organiseer naast goede monitoring van inclusie ook betere monitoring van kinderen die niet naar school gaan en waar meer aan de hand is.
- Organiseer een centraal meldpunt voor ‘weigeringen onder de tafel’.

Tot het uiterste gaan

We vragen de regering om tot het uiterste te gaan om te beantwoorden aan de noden van kinderen en jongeren. De regering heeft de alarmsignalen gehoord en inspanningen gedaan en middelen vrijgemaakt. Bijvoorbeeld voor extra structurele plaatsen in het buitengewoon onderwijs. Of voor een crisis- en investeringsplan in de jeugdhulp of voor de vroegdetectie rond mentaal welzijn op de scholen.

Het is nu ook aan de regering om op te volgen wat de impact is van die extra investeringen, of ze de noden dekken en in welke zin bijgestuurd moet worden.

Wachten en noodoplossingen leiden tot een verbrokkeld parcours op school of in de zorg, tot onzekerheid en onvoorspelbaarheid. Terwijl stabiliteit zo belangrijk is in het leven van die kinderen en jongeren, vaste patronen die ze kennen en waarin ze zichzelf kunnen zijn.

Naast de hulpverlening op zich moeten we ook breder naar de samenleving kijken. Voor gezinnen in armoede of gezinnen waar er verontrusting is, is ondersteuning door sociaal werk, kinderopvang, laagdrempelige hulpverlening cruciaal om de situatie op langere termijn aan te pakken.

Ouders, pleegouders, opvoeders, jeugdwerkers, vrijwilligers, leerkrachten en jeugdrechtvaarders zijn erg begaan en gaan vaak tot het uiterste om kinderen en jongeren in noodsituaties op te vangen, te ondersteunen, les te geven en noem maar op. Maar ook zij raken moegestreden als het vangnet van de hulpverlening tekortschiet.

“We zien parels van collega’s vertrekken, weg uit onze mooie sector. Dat is nefast voor het team en bovenal voor de kinderen en jongeren. ‘Weer iemand anders die me in bed stopt!’

Wij houden van onze kinderen, we willen zorgen voor een veilig plekje, we willen werken rond trauma’s, positieve ervaringen meegeven, vaardigheden aanleren, werken rond onveiligheid. Maar die kinderen lijden mee.”

Medewerkers van een jeugdhulpvoorziening

Einde bericht

Interview met de kinderrechtencommissaris?

Contacteer Hilde Cnudde

hilde.cnudde@vlaamsparlement.be

Mobiel: 0473-98 04 07 – Algemeen: 02-552 98 00

Het jaarverslag van het Kinderrechtencommissariaat staat vanaf 16 november 2022 om 12.30 u online op: www.kinderrechten.be

Volg vanaf 12 uur mee via de [livestream](#)

Opkomen voor kinderrechten

Het Kinderrechtencommissariaat ziet toe op de naleving van kinderrechten in Vlaanderen. Dat doen we door te luisteren naar kinderen, jongeren, ouders en professionals. We onderzoeken onafhankelijk hun klachten over mogelijke schendingen van kinderrechten. We bemiddelen en geven individueel advies. Voor het Vlaams Parlement en andere beleidsmakers formuleren we concrete beleidsadviezen. Zo willen we de stem van kinderen en jongeren maximaal laten weerklinken. Het Kinderrechtencommissariaat is een onafhankelijke instantie, opgericht door het Vlaams Parlement.

www.kinderrechten.be

@KRcommissaris

#JvKRC23